ФОРМАЛЬДЫ ТАЛАПТАР БОЛМАҒАН ЖАҒДАЙДА ЖӨНДЕУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ САПАСЫН АНЫҚТАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ МЕН СҰРАҚТАРЫ: СОТ-САРАПТАМАЛЫҚ АСПЕКТ

Избасар Алмат Аскарович

құрылыс-техникалық және құрылыс-экономикалық сараптамаларды жүргізуге лицензиясы бар сот сарапшысы.

Бастапқы деректердің тапшылығы жағдайында жөндеу жұмыстарының сапасын бағалау әдістемесін әзірлеу мәселесіне қатысты

Сот-сараптамалық қызметтің міндеті - қылмыстық, азаматтық істер бойынша, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша іс жүргізуді сот сараптамасының нәтижелерімен қамтамасыз ету.

Бұл ретте сот сарапшысының қызметі заңдылық, процесс қатысушыларының құқықтары мен заңды мүдделерін сақтау, тәуелсіздік, жан-жақтылық, толықтық, объективтілік және зерттеулердің ғылыми негізділігі қағидаттарына негізделуі тиіс.

Сот-сараптамалық қызметте әдістердің болуы және үздіксіз жаңартылуы, әсіресе тез өзгеретін технологиялар мен құрылыс тәжірибесі жағдайында принципті маңызды болып табылады. Алайда қазіргі таңда құрылыс саласындағы экономикалық және техникалық сараптамада бастапқы деректердің тапшылығы жағдайында аяқталған жөндеу жұмыстарының сапасын анықтаудың бірыңғай әдістемесі жоқ.

Әдетте, клісім-шарт, сметалық құжаттама, жобалық шешімдер, орындалған жұмыстар актілері және атқарушылық құжаттама болған жағдайда, сарапшыда салыстырмалы талдау жүргізу үшін жеткілікті база болады. Мұндай жағдайларда аталған құжаттар орындалған жұмыстардың белгіленген талаптарға сәйкестігін объективті бағалауға мүмкіндік беретін салыстыру үлгісі ретінде қызмет етеді.

Өзге жағдай жөндеу жұмыстары келісім-шарттық қатынастарды рәсімдеусіз, техникалық тапсырмасыз, қабылдау актілерінсіз және істің нақты жағдайын көрсететін өзге де құжаттамасыз орындалғанда туындайды. Тәжірибеде мұндай жағдайлар жеткілікті түрде жиі кездеседі, әсіресе тұрмыстық жөндеу сегментінде, онда тараптардың қатынастары ауызша сипатта болады.

Аталған жағдайларда сот сарапшысы сапаны бағалаудың формальды өлшемдері жоқ жағдайға тап болады, бұл зерттеу жүргізуді айтарлықтай қиындатады және кәсіби пайымдаудың маңыздылығын арттырады.

Бұл тұрғыда Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 632-бабы маңызды болып табылады, оған сәйкес келісім-шарт талаптары болмаған жағдайда жұмыс сапасы әдетте тиісті түрдегі жұмысқа қойылатын талаптармен айқындалады.

Аталған құқықтық құрылым сараптамалық зерттеу шеңберінде нақты мазмұнмен толтыруды талап ететін бағалау санатын білдіреді.

Сот-сараптамалық практика тұрғысынан бұл санаттың мазмұны келесі факторлардың жиынтығы арқылы қалыптасады:

Біріншіден, қалыптасқан құрылыс тәжірибесі. Бұл жерде кәсіптік ортада оларды жүзеге асыру кезінде жалпы қабылданған жұмыстарды орындау технологиялары туралы айтылып отыр. Жобалық құжаттама болмағанның өзінде де әрлеу, монтаждау және басқа да жұмыстарды орындаудың қалыптасқан тәсілдері бар, олардан ауытқу тиісті сапаның сақталмағанын көрсетуі мүмкін.

Екіншіден, техникалық нормалар мен стандарттар (ҚР ҚН), ҚР ЕЖ), олар қарастырылып отырған жағдайларда әрдайым міндетті сипатқа ие болмағанымен, сапаның ең төменгі рұқсат етілген деңгейін көрсетеді және сарапшы тарапынан бағдар ретінде пайдаланылуы мүмкін.

Үшіншіден, жұмыстар нәтижесінің мақсаты. Сапаны бағалау нәтиженің функционалдық жарамдылығын, яғни объектінің өз мақсатын шектеусіз орындау мүмкіндігін ескере отырып жүргізілуі керек.

Төртіншіден, жұмыстың сипаты мен азаматтық айналымның әдеттегі жағдайлары негізінде қалыптасқан тапсырыс берушінің орынды күтуі.

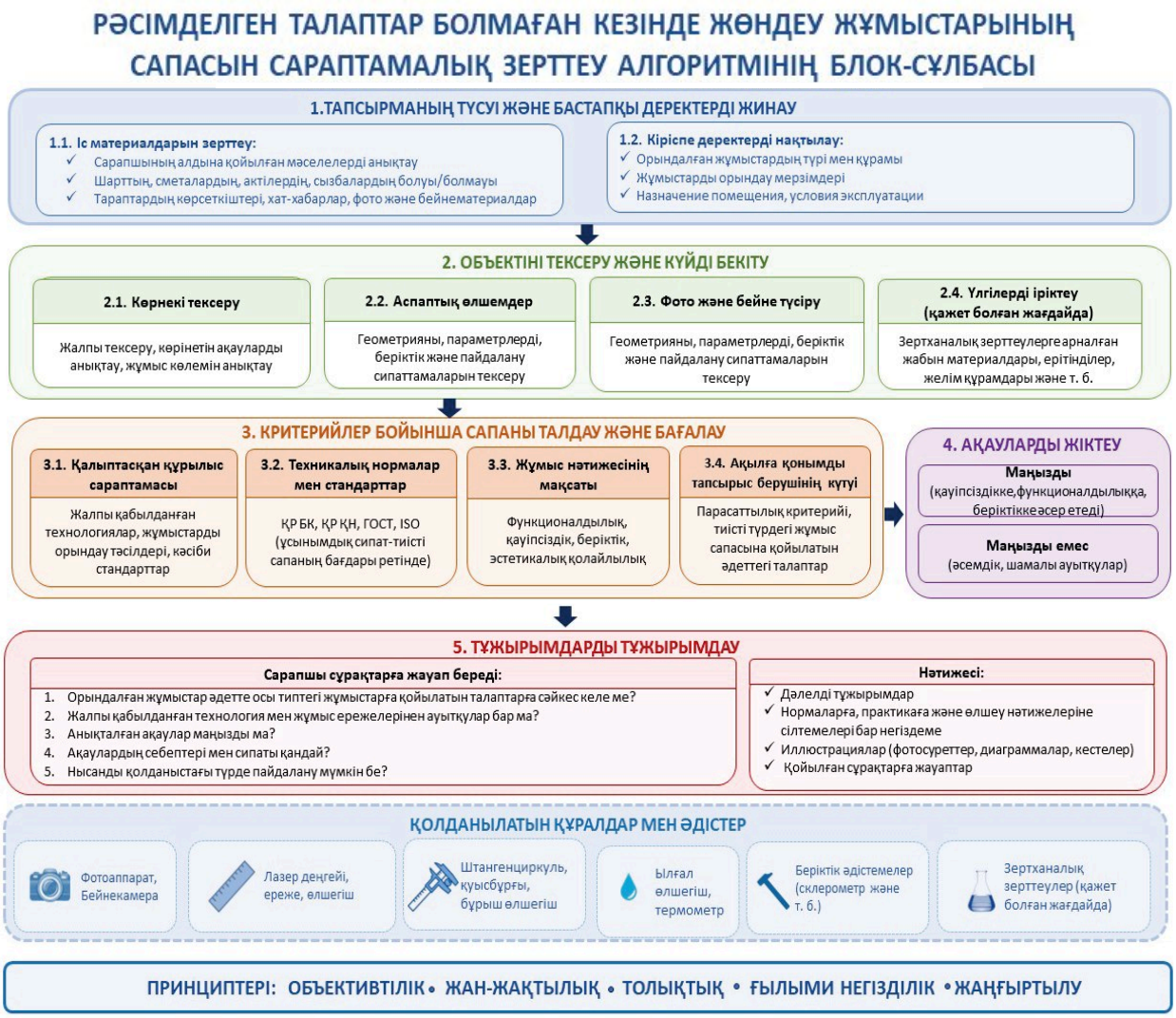
Осылайша, «тиісті түрдегі жұмыстарға әдетте қойылатын талаптарды» кәсіби тәжірибе, техникалық бағдарлар және тараптардың негізді күтулерінің жиынтығымен қалыптасқан сапаның ең төменгі стандарты ретінде қарастыру қажет.

Азаматтық кодекстің 632-бабының 1 және 2-тармақтарын қолдануды ажырату ерекше мәнге ие. Егер мердігер кәсіпкер ретінде әрекет етсе, ол міндетті нормативтік талаптарды сақтауға міндетті. Ал кәсіпкер мәртебесі жоқ жеке тұлға жұмыстарды орындаған жағдайда, сапаны бағалау көбіне нақты жағдайларға негізделген және бағалау сипатында болады.

Сонымен қатар, мұндай жағдайларда да нормативтік-техникалық құжаттарды талдаудан толықтай алып тастауға болмайды және олар сарапшы тарапынан ең төменгі қауіпсіздік деңгейінің бағдары, жол берілмейтін ақаулардың критерийі, сондай-ақ салыстырмалы талдау құралы ретінде пайдаланылады.

Бастапқы құжаттама болмаған жағдайда сараптамалық зерттеу қайта жаңғыртылатын және тексерілетін әдіснамаға негізделуі тиіс.

Мысалы, 1-суретте көрсетілгендей.

Тәжірибе көрсеткендей, дәл айқын әдістемелік базаның болмауы ұқсас міндеттерді шешу кезінде сараптамалық тәсілдердің айырмашылығына әкеледі.

Осыны ескере отырып, сараптамалық зерттеу процесін дәйекті алгоритм түрінде құрылымдау орынды болып көрінеді:

1. Зерттеу объектісін және орындалған жұмыстар түрлерін сәйкестендіру.

2. Объектіні қарап-тексеру және нақты жағдайын тіркеу.

3. Ақаулар мен ауытқуларды анықтау.

4. Ақаулардың пайда болу себептерін анықтау.

5. Ақаулардың пайдалану сипаттамаларына әсерін бағалау.

6. Ақауларды жіктеу.

7. Қорытындыларды қалыптастыру.

Бұл ретте жазу және талдау кезеңінде нивелирлерді, лазерлік деңгейлерді, рулеткаларды, зондтарды, ылғал өлшегіштерді, сондай-ақ фотоқұжаттарды қолдануды қамтитын аспаптық зерттеу әдістерін қолдану ұсынылады.

Тәсілдердің бірізділігін қамтамасыз ету үшін ақауларды келесі жіктеу түрін қолдану мүмкін деп саналады:

Критерий	Маңызды ақаулар	Маңызы аз ақаулар
Қауіпсіздік	Қауіп тудырады	Әсер етпейді
Функционалдылық	Пайдалануға кедергі келтіреді	Кедергі келтірмейді
Төзімділік	Қызмет ету мерзімін қысқартады	Елеусіз әсер етеді
Жою	Елеулі шығындарды талап етеді	Айтарлықтай шығынсыз жойылады

Ақаудың маңыздылығын айқындайтын негізгі критерий нормативтік талаптарға формалды сәйкессіздік емес, оның нәтиженің қауіпсіздігіне, функционалдылығына және ұзақ мерзімділігіне әсері.

Мысалы, тәжірибеден кейс:

Пәтердегі жөндеу жұмыстарының сапасыз орындалуына байланысты талап қою туралы азаматтық іс шеңберінде (тараптар арасында ауызша келісім болған, сарапшы зерттеуді шарттық және атқарушылық құжаттарсыз жүргізген).

Қарау нәтижесінде қабырғалардың жергілікті жазықтық ауытқулары анықталды (8 м^2, ал рұқсат етілетін ауытқу – ҚР ҚН бойынша 2 м-ге 3 мм), керамикалық плитка астындағы қуыстардың ауданы 23%, жіктердің геометриясының бұзылуы (деформациялық жіктердің серпімді толтырылуының болмауы).

ҚР ЕЖ, әрлеу стандарттары және аспаптық өлшеулерге жүргізілген салыстырмалы талдау негізінде көрсетілген ақаулар пайдаланушылық сипаттамалардың төмендеуіне әкелген елеулі ақаулар ретінде жіктелді.

Сарапшының қорытындылары сотпен талап қоюды қанағаттандыру үшін жеткілікті деп танылды.

Осылайша, құрамында мыналар болуы тиіс арнайы әдістемені әзірлеу қажеттілігі негізді болып көрінеді:

- сараптамалық зерттеу алгоритмі;
- сапаны бағалау критерийлері;
- ақауларды жіктеу;
- қолданылатын құралдар тізбесі;
- нормативтік базаны қолдану қағидалары.

Мұндай әдістеменің енгізілуі сараптамалық қорытындылардың қайталанымдылығын арттыруға, субъективтілік деңгейін төмендетуге және сот тәжірибесінің бірізділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі.

2.«Сот-сараптама қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 10 ақпандағы Заңы.

3. ҚР ҚН «Оқшаулайтын және әрлейтін жабындар».

4. ҚР ЕЖ 2.04-108-2014 «Оқшаулайтын және әрлейтін жабындар».

5. ҚР ҚН 1.04-03-2013 «Күрделі жөндеуі аяқталған тұрғын, қоғамдық ғимараттарды және коммуналдық қызметтегі объектілерді пайдалануға қабылдау қағидалары».

Criteria and questions for determining the quality of repair work in the absence of formal requirements: forensic expert aspect

Izbasar Almat Askarovich is a forensic expert licensed to conduct construction, technical and construction-economic expertis.

On the issue of developing a methodology for assessing the quality of repair work in case of a shortage of initial data.

ПРОБЛЕМЫ И КРИТЕРИИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КАЧЕСТВА РЕМОНТНЫХ РАБОТ В УСЛОВИЯХ ОТСУТСТВИЯ ФОРМАЛИЗОВАННЫХ ТРЕБОВАНИЙ: СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫЙ АСПЕКТ

Автор:

Избасар
Алмат Аскарович

Судебный эксперт, лицензированный на проведение строительно-технических и строительно-экономических экспертиз.

К вопросу разработки методики оценки качества ремонтных работ при дефиците исходных данных.

Задачей судебно-экспертной деятельности является обеспечение производства по уголовным, гражданским делам, а также по делам об административных правонарушениях результатами судебной экспертизы.

При этом деятельность судебного эксперта должна основываться на принципах законности, соблюдения прав и законных интересов участников процесса, независимости, всесторонности, полноты, объективности и научной обоснованности исследований.

Наличие и постоянное обновление методик в судебно-экспертной деятельности имеет принципиальное значение, особенно в условиях быстро меняющихся технологий и строительных практик. Однако в строительной экономической и технической экспертизе на сегодняшний день отсутствует унифицированная методика определения качества выполненных ремонтных работ в условиях дефицита исходных данных.

Как правило, при наличии договора, сметной документации, проектных решений, актов выполненных работ и исполнительной документации эксперт располагает достаточной базой для проведения сравнительного анализа. В таких случаях указанные документы выступают образцом сравнения, позволяющим объективно оценить соответствие выполненных работ установленным требованиям.

Иная ситуация складывается, когда ремонтные работы выполнены без оформления договорных отношений, без технического задания, без актов приемки и иной документации, отражающей фактическое положение дел. На практике такие случаи являются достаточно распространенными, особенно в сегменте бытового ремонта, где отношения сторон носят устный характер.

В указанных условиях судебный эксперт оказывается в ситуации, когда отсутствуют формализованные критерии оценки качества, что существенно усложняет проведение исследования и повышает значение профессионального суждения.

Ключевое значение в данном контексте имеет статья 632 Гражданского кодекса Республики Казахстан, согласно которой при отсутствии условий договора качество работы определяется требованиями, обычно предъявляемыми к работам соответствующего рода.

Указанная правовая конструкция представляет собой оценочную категорию, требующую наполнения конкретным содержанием в рамках экспертного исследования.

С точки зрения судебно-экспертной практики содержание данной категории формируется через совокупность следующих факторов:

Во-первых, сложившаяся строительная практика. Речь идет о технологиях выполнения работ, которые являются общепринятыми в профессиональной среде на момент их выполнения. Даже при отсутствии проектной документации существуют устоявшиеся способы выполнения отделочных, монтажных и иных работ, отклонение от которых может свидетельствовать о ненадлежащем качестве.

Во-вторых, технические нормы и стандарты (СН РК, СП РК), которые, хотя и не всегда носят обязательный характер в рассматриваемых ситуациях, отражают минимально допустимый уровень качества и могут использоваться экспертом в качестве ориентиров.

В-третьих, назначение результата работ. Оценка качества должна осуществляться с учетом функциональной пригодности результата, то есть способности объекта выполнять свое назначение без ограничений.

В-четвертых, разумные ожидания заказчика, формируемые исходя из характера работ и обычных условий гражданского оборота.

Таким образом, «требования, обычно предъявляемые к работам соответствующего рода» следует рассматривать как минимальный стандарт качества, сформированный совокупностью профессиональной практики, технических ориентиров и разумных ожиданий сторон.

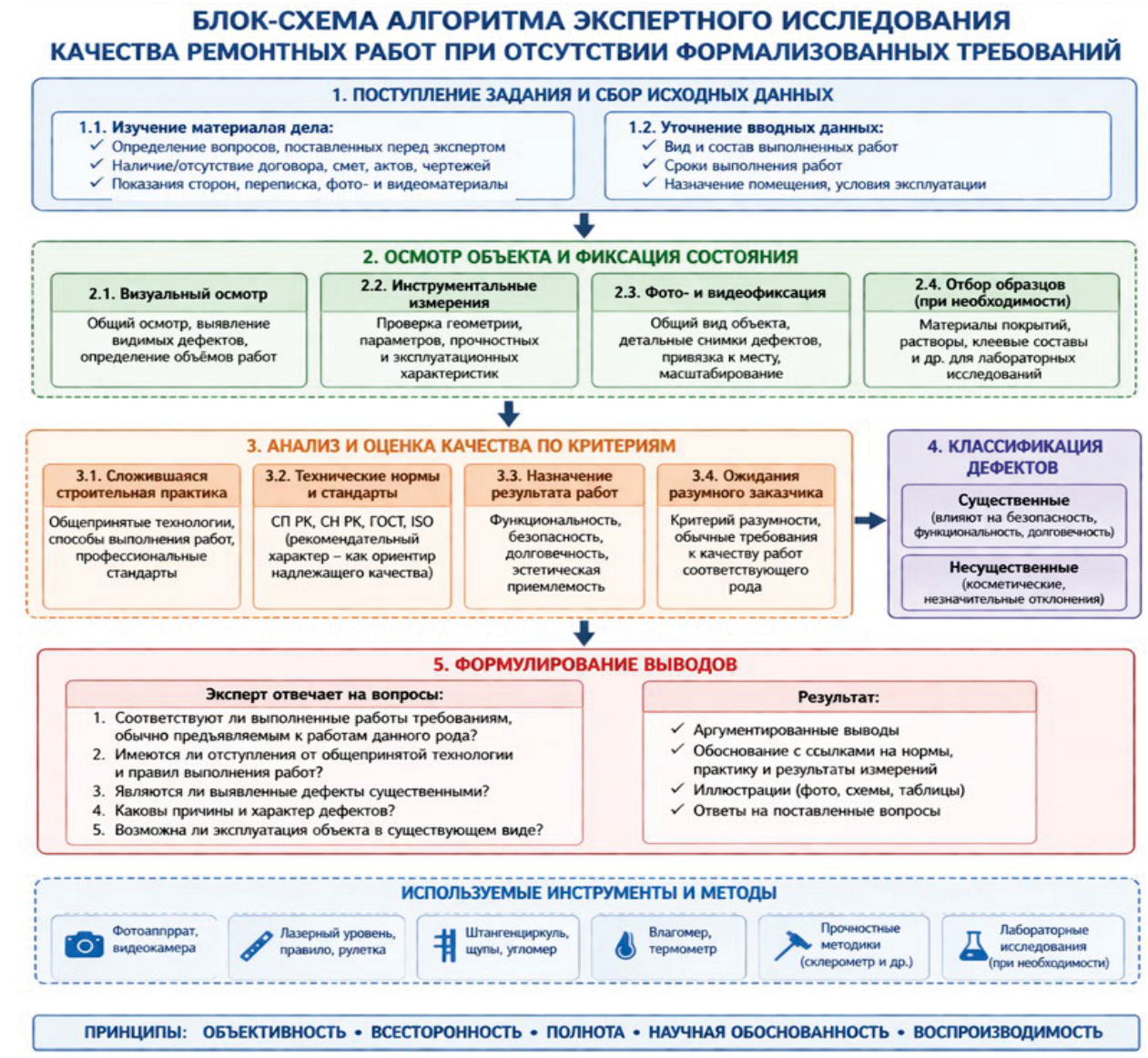
Особое значение имеет разграничение применения пунктов 1 и 2 статьи 632 ГК РК. Если подрядчик действует в качестве предпринимателя, он обязан соблюдать обязательные нормативные требования. В случае выполнения работ физическим лицом без статуса предпринимателя оценка качества приобретает преимущественно фактический и оценочный характер.

Вместе с тем, даже в таких условиях нормативно-технические документы не могут быть полностью исключены из анализа и используются экспертом как ориентир минимальной безопасности, как критерий недопустимых дефектов, как инструмент сравнительного анализа.

В условиях отсутствия исходной документации экспертное исследование должно строиться на воспроизводимой

и проверяемой методологии.

К примеру, как показано на рисунке 1.

Практика показывает, что именно отсутствие четкой методической базы приводит к различиям в экспертных подходах при решении аналогичных задач.

С учетом этого представляется целесообразным структурировать процесс экспертного исследования в виде последовательного алгоритма:

1.Идентификация объекта исследования и видов выполненных работ.

2. Осмотр объекта и фиксация фактического состояния.

3. Выявление дефектов и отклонений.

4. Установление причин возникновения дефектов.

5. Оценка влияния дефектов на эксплуатационные характеристики.

6. Классификация дефектов.

7. Формирование выводов.

При этом на этапе фиксации и анализа рекомендуется применение инструментальных методов исследования, включая использование уровней, лазерных нивелиров, рулеток, щупов, влагомеров, а также фото-документирование.

Для обеспечения единообразия подходов представляется возможным использовать следующую классификацию дефектов:

Критерий	Существенные дефекты	Несущественные дефекты
Безопасность	Создает угрозу	Не влияют
Функциональность	Препятствуют использованию	Не препятствуют
Долговечность	Снижают срок службы	Незначительно влияют
Устранение	Требуют значительных затрат	Устраняется без существенных затрат

Ключевым критерием существенности является не формальное несоответствие нормативным требованиям, а влияние дефекта на безопасность, функциональность и долговечность результата.

Анализ судебной практики показывает о том, что при рассмотрении споров, связанных с качеством выполненных ремонтных работ, суды в основном руководствуются результатами судебных экспертиз.

В этой связи особое значение приобретает обоснованность выводов эксперта, которая должна подтверждаться не только нормативными ссылками, но и логикой проведенного исследования.

В условиях отсутствия договора и формализованных требований судебный эксперт фактически выполняет функцию формирования критериев оценки качества на основе профессиональных знаний и опыта.

К примеру, кейс из практики:

В рамках гражданского дела по иску о ненадлежащем качестве ремонтных работ в квартире (устная договоренность между сторонами, эксперт провел исследование без договорных и исполнительных документов).

По результатам осмотра выявлены локальные плоскости стен (8 м^2 (при допустимых 3 мм на 2 м по СН РК)), пустоты под керамической плиткой площадью 23%, нарушение геометрии затирки швов (отсутствие эластичной заполнения деформационных швов). На основании сравнительного анализа СП РК, стандартов отделки и инструментальных измерений данные дефекты квалифицированы как существенные, повлекшие снижение эксплуатационных характеристик.

Выводы эксперта были признаны судом достаточными для удовлетворения исковых требований.

Таким образом, представляется обоснованной необходимость разработки специализированной методики, которая должна включать:

- алгоритм экспертного исследования;
- критерии оценки качества;
- классификацию дефектов;
- перечень применяемых инструментов;
- правила использования нормативной базы.

Внедрение такой методики позволит повысить воспроизводимость экспертных заключений, снизить уровень субъективизма и обеспечить единообразие судебной практики.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Гражданский кодекс Республики Казахстан.

2. Закон РК «О судебно-экспертной деятельности» от 10 февраля 2017 года.

3. СН РК «Изоляционные и отделочные покрытия».

4. СП РК 2.04-108-2014 «Изоляционные и отделочные покрытия».

5. СН РК 1.04-03-2013 «Правила приемки в эксплуатацию законченных капитальным ремонтом жилых, общественных зданий и объектов коммунального назначения».